

ЛЮДИНА, ЯКОЇ НАМ НЕ ВИСТАЧАТИМЕ

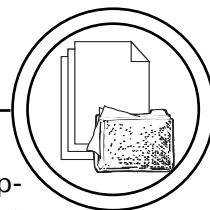

6 січня 2016 року на 85-му році життя після тривалої хвороби помер Олександр Миколайович Полюдов. Його ім'я, швидше за все, небагато скаже сьогоденним поліграфістам, але з його смертю закінчується ціла епоха у розвитку вітчизняної галузевої освіти і науки.

Майбутній учений народився 10 жовтня 1931 р. у місті Фергані — обласному центрі Узбекицької РСР, у 1945 році його сім'я переїхала у Ровенську область. У неймовірно далекому тепер уже 1950-му році дев'ятнадцятирічний Олександр Полюдов вступив на механічний факультет Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова (так раніше називалася Українська академія друкарства) і на подальші шістьдесят п'ять років пов'язав своє життя з поліграфічною галуззю і своєю

alma mater. Вісім років він працював деканом механічного факультету (1964–1968, 1970–1974), десять років — проректором з навчальної роботи (1975–1986), п'ятнадцять років завідував кафедрою поліграфічних машин (1986–2001).

У тридцять три роки у Львівському політехнічному інституті Олександр Миколайович захистив кандидатську дисертацію «Исследование истинной динамики исполнительных и уравновешивающих кулачковых механизмов», в сорок дев'ять у Всесоюзному науково-дослідному інституті комплексних проблем поліграфії у Москві — докторську «Динамический синтез и исследования устройств программного уравновешивания избыточных нагрузок в полиграфических машинах-автоматах».

Час коли Олександр Миколайович був проректором поліграфічного інституту сміливо можна назвати його золотим віком. У той час інститутом керували відомі учені й організатори науки: ректор — Григорій Денисович Толстой, проректор з наукової роботи — Роман Михайлович Машталер. Тоді було заплановано і розпочато будівництво нового учбово-лабораторного комплексу поліграфічного інституту. З об'єктивних причин із запланованого вдалося побудувати лише адміністративний корпус інституту, гуртожитки, їдальню, актовий зал, а кафедри і лабораторії були оснащені новітнім устаткуванням.

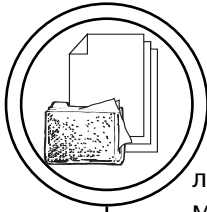
З 1976 р. в поліграфічному інституті Федорова розпочали навчатися молоді люди не тільки з нашої країни, а й з інших держав. Першими іноземними студентами стали громадяни Болгарії, Куби, Гани і Кенії. У найкращі свої часи інститут готував спеціалістів для більш ніж тридцяти країн Європи, Азії, Африки і Латинської Америки. Викладачі інституту працювали в Афганістані, Ємені, Німецькій Демократичній Республіці, де займалися педагогічною і науковою діяльністю.

У 1983-му при поліграфічному інституті було створено спеціалізовану вчену раду К 068.40.01 із захисту дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів кандидата технічних наук зі спеціальності 05.02.12 — машини, агрегати і процеси поліграфічного виробництва, та економічних наук зі спеціальностей 08.00.05 — економіка, планування і організація

керування народним господарством і його галузями, та 08.00.21 — економіка, планування і організація керування промисловістю і її галузями. Цю раду очолив Олександр Миколайович. Свого часу він також був членом спеціалізованої ученої ради при Московському поліграфічному інституті (нині Московський державний університет друку ім. Івана Федорова).

На початку 1990-х, коли Олександр Миколайович був уже завідувачем кафедри, він говорив, що поступово поліграфічний інститут перетворюється на вуз обласного значення. Він дуже переживав через те, що його зусилля, зусилля Г. Д. Толстого, Р. М. Машталера і багатьох інших, чиїми руками створювалася слава інституту, виявилися марними. На жаль, багато у чому його слова виявилися пророчими. Звичайно були для цього й об'єктивні причини — у схожих умовах виявилася переважна більшість вузів країни незалежно від галузі знань, але і суб'єктивний чинник у цьому не бачити не можна.

О. М. Полюдов був не лише успішним керівником, але і знаним ученим. Упродовж своєї шістдесятирічної наукової діяльності він займався широким колом питань: механікою циклових механізмів поліграфічних машин-автоматів; САПР циклових механізмів поліграфічних і пакувальних машин; удосконаленням брошурувально-палітурного устаткування. Незважаючи на те, що на початку 90-х років галузева науково-дос-

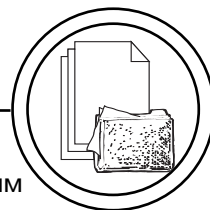
лідна лабораторія поліграфічних машин, у рамках якої виконувалися ці роботи, припинила своє існування, роботи, які група науковців на чолі з професором Полюдовим з кінця 70 — початку 80-х років минулого століття, виконувала з удосконалення різального устаткування та устаткування для підготовки корінців книжкових блоків до нанесення на них клею при незшивному скріпленні, виявилися затребуваними. Були розроблені засади та обґрунтовані технологічні та механічні параметри, необхідні для створення оригінального устаткування безвистійного швидкісного обрізування книжково-журнальних блоків у вигляді операційних машин, а також різальних секцій поточкових ліній, які не мали аналогів. На ці винаходи було отримано близько 30 авторських свідоцтв і патентів.

На спосіб безвистійного обрізування книжкових блоків та інструмент для його реалізації О. М. Полюдовим із співавторами було отримано Європатент. Цим винаходом зацікавилася швейцарська фірма «Мюллер Мартіні». Результатом співпраці винахідників із швейцарцями впродовж 1995–2000-х років стало розроблення робочого проекту і виготовлення дослідного зразка високошвидкісної секції обрізування з двох боків книжкових блоків.

Олександр Миколайович щедро ділився своїми знаннями із студентами, аспірантами, своїми колегами по роботі. Під його керівництвом О. О. Білецький, А. Л. Бойчук, І. К. Георгієвський, В. Ц. Жидецький, А. І. Іванко,

В. Т. Іващенко, Н. М. Кандяк, М. В. Ключковський, С. М. Ключковський, О. Б. Книш, А. Б. Коломієць, Є. І. Котолюз, С. Д. Лазебник, В. О. Лаптев, А. Нурдинов, Г. Г. Петріашвілі, З. М. Приставський, П. В. Топольницький, В. Г. Яницький виконали та захистили дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук, а В. О. Кузнецов, В. Р. Пасіка, І. І. Регей, П. В. Топольницький — дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня доктора наук. Професор був активним членом спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій при Українській академії друкарства та Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут». Приймав участь у роботі експертної ради ВАК України.

Він одноосібно та у співавторстві написав монографії: «Програмные разгрузатели цикловых механизмов» (1979), «Проектирование полиграфических машин (оптимизация динамических характеристик цикловых механизмов)» (1985), «Пневматические уравновешивающие кулачковые механизмы» (1990, спільно із Є. І. Котолюзом і В. О. Лаптевим), «Автоматизоване проектування кулачкових механізмів» (1996, спільно із В. О. Кузнецовим) і «Зрівноважувальні кулачкові механізми. Теорія, дослідження, розрахунки» (2005, спільно із А. І. Петруком) і навчальні посібники: «Расчеты цикловых механизмов полиграфических машин» (1988, спільно із В. О. Кузнецовим), «Механика полиграфических автоматов»

(1991), «Проектування поліграфічних машин. Динамічні розрахунки циклових механізмів» (1993), «Автоматизований синтез геометричних параметрів вузла різання одноножевих паперорізальних машин» (1994, спільно із В. О. Кузнецовим), «Механіка поліграфічних і пакувальних машин» (2005) і «Проектування поліграфічних та пакувальних машин. Динамічні розрахунки циклових механізмів» (2006, спільно із О. Б. Книшом).

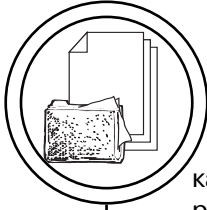
Однією із перших робіт, що готувало видавництво академії друкарства, коли я почав у ньому працювати, був посібник О. М. Полюдова «Механіка поліграфічних і пакувальних машин». Редактори видавництва, жіночки, були у захваті від Олександра Миколайовича: від його зовнішності, манери спілкування, від його розуму.

Професор Полюдов був хорошим оратором. У студентські роки мені не пощастило слухати його лекції — він не читав лекцій технологам. Перший і останній раз я чув його публічний виступ на святкуванні 110-ї річниці із дня народження його учителя — К. В. Тіра. Виступали учні Костянтина Вадимовича, ті хто добре знав ученого. Хтось розказував про «водочку — селедочку», хтось присипляв слухачів монотонним перерахуванням заслуг учителя. Аж ось вийшов Олександр Миколайович — не підходячи до трибуни, він зупинився посеред аудиторії й почав говорити спокійно й повільно, я би сказав тихо, чітко формулюючи думки (у нього була прекрасна дикція), — він стисло й дохідливо пояснив навіть

непідготовленим слухачам чим займався Костянтин Вадимович разом із своїми учнями: на замовлення яких підприємств і де проводилися дослідження, як впроваджувалися отримані результати, не забув він поіменно згадати й тих, хто цим займався.

У суспільній свідомості поширене уявлення про науковців і викладачів, як людей далеких від життя, які займаються своїми малозрозумілими пересічним людям проблемами. Як це часто буває, така крайня точка зору не є справедливою. І Олександр Миколайович є яскравим тому підтвердженням. Будучи успішним керівником, знаним ученим і хорошим педагогом, він у той же час був людиною дуже практичною. Пригадую, як на одному з ювілеїв опинившись із ним поруч під час перекруру, вирішив скористатися відповідною, як мені тоді здавалося, нагодою і переговорити з ним про можливість видати якусь його велику книгу. Я вирішив зіграти на марнославстві, що притаманне багатьом ученим, й почав здалека: чому мовляв Вам, шановний професоре, не скористатися із можливості й не видати якусь свою книгу, подібну до книги Вашого учителя Тіра «Механика полиграфических автоматов». Ця книга, мовляв, підтвердить Ваш високий рівень й залишиться нащадкам. Я говорив можливо й не дослівно так, але суть була саме така.

Олександр Миколайович подивився на мене якимось так, тепер я розумію, що із співчуттям, і сказав, що він цікавиться на

кафедрі якими з його книжок користуються й наскільки активно студенти... А на закінчення він посміхнувся й запитав: «А гоно-рар?». Професор був тверезо-мислячою людиною, позбавле-ної позерства. Він знав ціну собі, й ціну тому що він робив.

Учений не був у захваті від лженаукової хвилі, що наростає у вітчизняній науці. Його, напри-клад, дивувало, як на захист можна було виносити роботи, у яких цілком серйозно стверд-жується, що структура води мо-же змінюватися під дією слова чи думки...

О. М. Полюдов був дуже уважною людиною. В останні роки свого життя він без велико-го ентузіазму погоджувався ке-рувати науковою роботою аспірантів. Працювати будь-як він не вмів, а серйозна робота вимагала значних зусиль, що для нього вже було непросто. На прохання мого наукового керівника Е. Т. Лазаренка він по-годився керувати одним здіб-ним хлопцем. Олександр Мико-лайович намітив йому план ро-

боти, визначив черговість робіт, які необхідно було виконати. Й хоча цей хлопчина подавав надії, він не дуже активно пра-цював над дисертаційною робо-тою. Одного разу, при зустрічі зі мною, Олександр Миколайович після вітань й стандартних фраз про погоду й види на врожай ка-же мені: «А що це Ваш хлопець працювати не хоче?». Олек-сандр Миколайович знав, що за цього хлопця професор Лаза-ренко просив на моє прохання. Тому через мене хотів вплинути на цього, — назвемо його так, — не дуже активного аспіранта. Олександр Миколайович щиро турбувався долею цього хлопця й хотів допомогти йому, й дуже вибачався, коли змушений був відрахувати його з аспірантури за невиконання навчального плану.

В Олександрі Миколайовичі вдало поєдналися успішний керівник, великий учений, хоро-ший педагог і чуйна людина, то-му усім хто знав його, хто пра-цював із ним не вистачатиме його.

О. В. Мельников,
докторант науково-дослідного фінансового інституту
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ